

Modernin Distopyası

Neoliberal Akademiye *Birlikte* Oto-etnografiyle Anlamak

Simten Coşar ve Leyla Bektaş Ata

ÖZET

Bu makalede, neoliberal akademiye bakarken *birlikte* oto-etnografinin artı ve eksilerini nesiller-arası bir perspektiften tartışıyoruz.

ANAHTAR KELİMELER

Neoliberalizm, bilgi üretim tarzı, oto-etnografi, *birlikte* oto-etnografi, üniversiteler

New articles in this journal are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 United States License.

This journal is published by Pitt Open Library Publishing.

MODERNİN AKADEMİYİ ANLAMAK¹

DİSTOPYASI: BİRLİKTE

NEOLİBERAL OTO-ETNOGRAFYİLE

*"Sen buradan para kazanabileceğini mi sanıyorsun?", dedi.
"Yani, yoo sanmıyorum", dedim.
"Zaten öyle bir şeyim yok", dedim.
"Öyle bir amacım olsa, gelip bu üniversitede asistan olmam.
Ama..." dedim, "bir şeyleri, küçük de olsa, değiştirebileceğime dair bir umudum var".*

Dünya genelinde, farklı coğrafyalarda, farklı biçimlerde ve farklı rotalarda derinleşmeye devam eden bir sosyo-ekonomik kriz döneminde akademinin içerisinden geçtiği dönüşümü distopyaya referansla anlamaya çalışmak akademik distopyanın somutlandığı bir olma haline bakmayı beraberinde getiriyor. En azından bu yazıyı, farklı kitalarda, okyanus aşırı zaman ve mekân sarmalında düşünürken ve yazmak için başına otururken sahip olduğumuz ortak kanı, bu. Keza, yazıyı yazma sürecinde kendiliğinden işleyen farklı yazma, sayfa kenarına not düşme, sayfa sonuna dipnot ekleme, not defterine anahtar terim(ler) karalama, gene aynı not defterinde ya da elektronik ortamda üzerinde aynı anda çalışabildiğimiz online ortamdaki dosyanın kenarlarına soru tutturma biçimleri de eklenince en toparlayıcı tanımlamanın parçalı yazmayla yapılabileceğini düşünüyoruz. Nihayetinde, böyle bir yazma biçiminin, bir yandan içerisinden bulunduğumuz dönemi sosyo-politik düzlemde tanımlayan "yamalı bohça" tespitiyle paralel giderken (Coşar ve Özman, 2010, s. 23-54), diğer yandan, tam da bu yamalı bohça halinin söylemsel bütünselliğini ifşa edici potansiyelleri olduğunu, esasen tüm parçalılığına rağmen bir bütünsellik talebini ve iddiasını da içerisinden barındırdığını söyleyebiliyoruz. Modern sosyal bilimsel bilme ve anlatma hallerinin bütünsellik iddiasıyla iç içeliği açısından böyle bir parçalılık bir yandan söz konusu bütünsellik iddiasının arkasındaki endişenin örtülemezliğine işaret etmekle, modern akademik bilgi biçimlerinin distopik hallerini haber veriyor. Parçalı müdahalelerle parçalar arası dikişlerin izini sürerek bütünselliği bulma girişimleri, söz konusu distopyaya tam merkezinden müdahaleyi de içerisinden barındırıyor. Böylelikle, bu girişim, alternatif bir okumanın – ütopyanın– zeminini kurmak açısından önem kazanıyor.

Akademik okuma, düşünme, yazma biçimi, bilgiyle belirli bir şe-kilde ilişkilene biçimini temsil eder. Bu ilişkilene biçimi, doğru-dan gündelik yaşam pratiklerinde işlediği ölçüde etik bir meseledir. Akademik bilgiyle ilişkilene biçimini gündelik yaşam pratiklerinden soyutlamaya çıkmak, bilmek-düşünmek bağında kaçınılmaz soyutlamalar söz konusu olduğunda hep bahsi geçen, ancak elle tutulamayan, gözle görülemeyen, somutlanamayan "fildişi kule"yi yeryüzüne indirmek ve akademiyi kuleye kilitlemektir. Oysa akademik kurumsallıktır; belirli bir kurumsallık içerisinde bilgiyi üretmeyi, dolaştırmayı, aktarmayı, paylaşmayı gerektirir. Bu açıdan, akademinin kendisi doğrudan bir gündelik yaşam pratiğini, akademisyenin gündelik yaşam pratiğini işaretler. Bilgi üretimi, dolaşımı, aktarımı ve paylaşımı ilişkisel gerektirdiği ölçüde, akademik bilginin doğrudan ve dolaylı muhataplarının gündelik yaşam pratiklerini talep eder; her ilişkisellik zamana ve mekâna bağlı işlediği ölçüde, akademik bilginin sürdürülebilmesi, kurumların ve kampüslerin tarihlerine gerek duyar (see Bourdieu, 1988).

Slavoj Žižek'in (2008) 2007-2009 yılları arasına yayarak paylaştığı, liberal ütopyanın distopik anlatısının çağrıştırdığı türden akademik distopyalar da varsa, bu distopyaların, bugün dünya genelinde farklı biçimlerde ve ölçeklerde içerisine gömülü oldukları ütopyalara ele geçirerek ötopyalara ortadan kaldırdıklarını ve dolayısıyla alternatif

ütopyalara daha baştan görünmez kıldıklarını söylemek mümkün. Burada hemen ve kısaca distopyayı, ütopyaya dâhil bir bilme ve gerçeklik hali olarak, "en berbat korkularımızın gerçekleştiği bir kâbus" (Sargisson, 2009, s. 26) olarak anladığımızı belirtmekle yetiniriz. Ütopyaların gerek distopyaları gerekse ötopyalara barındırdıkları göz önüne alındığında, liberal ütopyanın artık distopik bir pratikler silsile-si dışında anlaşılamayacağı bir evredeyiz. Bununla bağlantılı olarak, kapitalizmin yirmi birinci yüzyıl boyunca yaşadığı krizler içerisinden muhtemelen en dip dalgayla sarsıldığı bir evrede, esasen on dokuzuncu yüzyıldan bu yana, liberal modernitenin sosyo-politik olgularının, tam da modernlik ütopyasına içkin, çelişki-kontrolsüzlük-bilginin akıl-dışlaşması/akıl-dışı kullanımı üçlüsünde somutlanan distopyaya itiliyor. Modern zamanın anaakım akademisinde bilgiyle ilişki, hesap-denetim-rasyonalizasyon üçlüsü üzerinden kurulur. Modern akademinin ütopyasında rasyonalite bilgiyle belirli bir ilişkiye, belirli bir etişe işaret eder. Bu, akademik bilginin dolaysız faydaya kilitlenmeden, evrensel ve evrensel bilmek edimi üzerinden değerli addedilmesinin zeminini oluşturan etiktir. Öte yandan, modernin akademisi belirli bir kapitalist örgütlenme biçimiyle, birlikte yaşamının sınırlarını çizen belirli bir siyasal birimle doğrudan ya da dolaylı bağlantılı olduğu ölçüde tam da bu faydaya kilitlenme, salt bilmek yerine belirli bir ülküye, davaya, toplu çıkara yönelik olarak bilmek pratiği üzerinden işlediği ölçüde, modernin distopyasını içerisinden barındırır. Bu distopya, yirminci yüzyılda akademik bilgiyle piyasa/iş/çalışma bilgisinin neredeyse özdeşleştirilmesiyle, yirmi birinci yüzyılda akademik bilgiyle ânın bilgisinin âna kilitlenerek özdeşleştirilmesi olarak tanımlanabilir. Modern akademinin distopyası tam da böyle bir şey olsa gerek: Âna kilitlenen, anda bırakılan, esnetilmeyen, uzatılmayan, üzerine konuşulmayan, konuşulduğu anda eskiyen, dolayısıyla biriktirelemeyen, aktarılamayan bilgi; gaz halindeki bilgi.² Böyle bir bilgi hali, modern toplumların ve siyasetin dayandığı rasyonalite ölçütlerinin hiçbir zaman tam anlamıyla pratiğe dökmeyeceğini gösterir. Bu ölçütlerin zeminini oluşturan, duyguların bilme, üretme, eyleme alanlarının dışında, hissetme, üreme, davranma alanlarıyla tanımlanmasıyla, aynı zamanda bu tanım pratikte her zaman reddedilir. Ulus-devletlerin vatandaşlarla milliyetçilik üzerinden kurdukları ilişki bu reddin en açık örneğidir. Yirmi birinci yüzyılın ev sahipliği yaptığı distopya, artık bu reddin gizlenemezliğine, çelişkinin maskelenemezliğine ve ertelenemezliğine bağlı olarak anlaşılabilir. Akılın hükmü altında olduğu varsayılan duyguların akli teslim aldığı bir dönemde akademik yaşam gerek toplumsal gerekse siyasal uzantılarıyla distopyanın göbeğinde yer alır. Burada distopik olan iki boyutludur: Duyguların dışarıdalığı varsayımına dayalı modern bilginin distopyası; duyguların hâkimiyetinin bilginin kamusalılık iddiasına zıt olarak mahremine dışa dayatılması, akıl mahremine kilitlenmesi üzerinden seyreden, mahremine bilgi vasıtasıyla kamusallaştırılması anlamında bilgiyle kurduğumuz ilişkinin distopyası –modern etiğin distopyası. Nihayetinde, böyle bir akademinin sosyo-politik uzantıları, var olmanın şahsiyete kilitlenmesi, şahsiyetin birliktelik erdeminin ve dolayısıyla yurttaş sahnedeki kovmasıyla görünürlük kazanıyor.

Öte yandan, bahsi geçen distopya aynı nedenle –duygu-akıl ikiliğinin arzulanan ve fakat ulaşılamayan dengesiyle– tersyüz edilebilir bir distopya mıdır? Bu yazı, bu kaygı ve beraberindeki sorularla halleşmek için kaleme alınıyor. Türkiye koşullarında açıklamanın ve açıklanmanın nâfileliğinden; açıklamakta ve açıklanmakta yaşayageldiğimiz biçarelikte bir nefes alma kaygısıyla yazılıyor. Modern akademinin distopyasının içerisinden hâlâ ötopyalar çıkabileceği ve dolayısıyla henüz ütopyayı dışlamadığı önvarsayımıyla yazılıyor. Tüm bu nedenlerle teorik zeminlerden ziyade ve fakat bu zeminleri es geçmeden, yok saymadan ve/ya da arka plana atmadan, deneyimsellik içerisin-

den bir deneme olarak yazılıyor. “İçerisinden geçtiğimiz, geçici olsa da neoliberal olarak sıfatlandırmayı tercih ettiğimiz dönüşüm süreci-nin ana hatlarını anlamak açısından feminist metodoloji nerede durur?” sorusu denemeye yön veren temel sorulardan biri. Bir başkası, söz konusu dönüşüm sürecinin teoriyle “vaka”, “örneklem”, “sokak”, “saha” arasındaki bağlantıya ve/ya da bağlantısızlığa ne yaptığıyla ilişkili. Yazının akışına yön veren bu soru, birlikte oto-etnografinin (*collaborative auto-ethnography*)³ hem akademideki dönüşümü örnekleyecek bir saha olarak hem de bu dönüşümle ilişkilenecek bir bakma ve anlatı biçimi olarak taşıdığı po-tansiyelle ilgili. Diğer bir ifadeyle, akademinin içerisinden akademiye birlikte bakarken, dolayısıyla kendi sahamıza dönüşmüşken, feminist metodolojiden beslenen bir birlikte oto-etnografik girişimin, akademi-deki dönüşümlere akademik hak talepleriyle müdahale etmek açı-sından rolünün ne olduğunu/olabileceğini soruyoruz.

Bu sorulara bu yazının sınırları içerisinde nihai yanıtlar bulamaya-cağımızın bilinciyle, yazının ilk bölümünde oto-etnografinin sosyal ve beşerî-bilimler alanındaki seyrini, bu dönüşümün içerisinden doğru ele alıyoruz. Bunu yaparken, bilimsel olma iddiasındaki bir sosyal bilim anlatısının sahip olması gerektiği öne sürülen mesafelenme, nesnellik, tarafsızlık gibi özelliklerden ziyade yakınlık, öznellik ve müdahil olma üzerinden ilerlemeyi öneriyoruz. Bu doğrultuda örmeye çalıştığımız metinde, kullandığımız oto-etnografik yöntemin doğası gereği, monoloğun ve (sadece) okunabilir olmanın ötesine uzanan, saydamlığı, diyaloga açıklığı ve performansı önceleyen bir yaklaşıma dayanıyoruz (Tedlock, 2005). Birinci bölümdeki yaklaşım, akademik dünyadaki neoliberal dönüşümü özetlemeye ayırdığımız ikinci bölümde anlatımızı açtığımız zemini oluşturuyor. Diğer bir ifadeyle, birlikte oto-etnografıyı araçsal saikle, bir teknik olarak kullanmıyoruz; özne olanın içerisinden geçen nesnel, yakına/kendine bakarken kaçınılmazlaşan mesafelenmeyi, bilgiyle adalet üzerinden ilişkilene-menin bağlantılanmayı gerektirdiğini görmemizi sağlayan deneyim - bilgi bağıını kurduğumuz zemin olarak ele alıyoruz. Üçüncü ve son bölüm-de, birlikte (feminist) oto-etnografinin akademideki dönüşüm süre-cinde sınırlı duruşuna,⁴ akademik öznelerin müdahalesi açısından sınırlarına ve sunabileceği açılımlara bakmaya yöneliyoruz. Nihaye-tinde, anlattığımız *kendi* hikâyemiz; akademide olma hallerinin anlatı-sını kuruyoruz: Hikâye anlatıcısının yaratıcılığına (Benjamin, 2006) en fazla yakınsayabileceğimiz bilgisiyle, nafi bir nostaljiden tamamen imtina ederek ve zamanın ruhuna uygun bir parçalı yöntemle, hikâyelerimizi bir araya getirmenin ötesinde, iki ayrı nesilden feminist kadın akademisyenin akademide olma koşullarını ve biçimlerini şahsi olanın alanından çıkartmaya dönük bir anlatıya dönüştürmeye çalışı-yoruz. Bu anlatıyı, *refleksif bakış*⁵ üzerinden kuruyoruz: Bir parçası olduğumuz akademi üzerine anlatı vesilesiyle düşünürken, şahsili ile toplumsallık arasındaki çizginin farkında olarak ve bireysel deneyimin toplumsal dışlayamayacağını kabul ederek ilerliyoruz. Akademi içerisindeki birçok anlatıdan sadece ikisi olmağımızla, anlattığımız hikâyelerimizin politikliğinin farkındalığını, kendi kişiselimize saplanıp kalmadan büyük resme dair ipuçlarını yansıtabilmek için kullanmayı amaçlıyoruz (Bkz. Doucet ve Mauthner, 2012).

Kişisel kamusal dayatmamak, akademik bilgiyi mahreme teslim etmemek, bireyseli ortak olana hükmetmemek amacıyla başvurduğumuz önlemler, kaçınılmaz olarak, belirli bir düzeyde otosansürü beraberinde getiriyor. Bu nedenle akademiyle ilişkilene-memizin hikâyesi, üniversitelerin içerisinden geçtikleri süreçleri ön plana alarak, kurumsal devamlılıklardan ve değişimlere öncelik tanıyarak seyre-diyor. Her anlatı belirli bir mesafelenmeyi kaçınılmaz kıldığı ölçüde – hikâyelerimizin serildikleri anlatılara neyi dâhil edip, neyi dışarıda tutacağımıza karar verdiğimizde– halihazırda işleyen otosansür, bu

denemede anlatının kurumsal düzlemine ayrıcalık tanımamızla ikiye katlanıyor. Öte yandan, kurumsal düzleme tanıdığımız ayrıcalıklar, ütopya anlatılarından bildiğimiz anonimleştirmeler vasıtasıyla, göz-lemlemimizi ve deneyimlerimizi belirli bir kurumla ya da kurumlarla kısıtlamıyor. Diğer bir ifadeyle, anlatımızı doğrudan bağlantılı olagel-diğimiz kurumlar üzerinden kurmamaya özellikle dikkat ediyoruz. İmzaladığımız sözleşmelerdeki, etik tanımını zora sokan iş etiğine dayandırılan maddelerle ilgili olduğu kadar içerisinde bulunmuş oldu-ğumuz ve bulunageldiğimiz kurumlarda aynı koridorları ve kimi za-man aynı ofisleri paylaştığımız, birlikte ya da rağmen karar aldığımız ya da karar alamadığımız meslektaşlarımıza saygı kaygısıyla buna dikkat ediyoruz. Dolayısıyla, anlatılan bizim hikâyemiz; ama salt bu makalenin iki yazarının olduğu için değil, Türkiye’de neoliberal za-manlarda akademiden bir anın hikâyesi olduğu için bizim hikâyemiz. Çabamız, anlatmadığımızda “katlanılmaz bir ardışıklığa” kilitlenecek “hadiseleri” anlamlandırmak (Arendt, 1995, s.104); böylelikle bilgi-mekân-özne arasındaki nazik ilişkinin yapısallıkla göbek bağına bak-maya yeniden davetiye çıkarmak.

“Kalp Kıran Antropolijiden”⁶ Kendinin Sahasına: Yönteme Dair

“Bana hikâyeni anlat; değerlisin; tek başına değerlisin; bireyliğine değerlisin” kümelerinde özetlenebilecek olan bireysel hikâyelerin biricikliği, Fordist kapitalizmle tanımlanan kitle kültürünün beklenen sonucu olarak bireyselliklerin yitişyle başa çıkmanın gene kapitaliz-min reformuyla sınırdığı bir evrede, bir “yönetmelik dönemeç”te yük-selişe geçer (Salmon, 2010). Bir yandan çalışanların motivasyonlarını artırmaya, diğer yandan kendiliğin pazarlanabilir kılınmasına işaret eden serbest piyasa politikalarına paralel iş yeri politikalarının yay-gınlaşması 1970’lerin ikinci yarısına denk düşer. Yönetmelik dönemeğin içerdiği hikâyelemenin iş dünyasından siyasal alana/olana sızmasına bakan Christian Salmon, Storytelling, Bewitching the Modern Mind kitabında, “günümüzdeki haliyle siyaset[ın] mümkün olanın değil, kurgusal olanın sanatı” haline geldiğine, siyasetin “amacı[nın] dünya-yı olduğundan farklı bir hale getirmek değil dünyanın algılanma biçimini etkilemek” olduğuna dikkat çeker (Salmon, 2010). Akademinin, özellikle sosyal bilimlerin, modern dönemde –ister nesneler düzeyin-de ister analiz ve politika önerisi geliştirme düzeyinde ister etik dü-zeyde olsun– sosyo-politik olanla doğrudan ilişkili olduğu göz önüne alındığında, bilgiyle ilişkimizde böyle bir hikâyelemenin doğrudan karşılığının olduğunu söylemek mümkün. Bu karşılık en ham haliyle bilginin ve anlatının pazarlanabilirliği, en çetrefilli haliyle ütopyasızlık olarak tespit edilebilir. Ütopyasızlığın teorik karşılığı, “mevcut top-lumsal düzende gerçekleştirilemeyen”in (Geras, 2000, p. 51) ... “ütopya addedilerek” (Marcuse, 1968, s. 142-143. Aktaran: Geras, 2000, s.51) tamamen terk edilmesidir. Buna bağlı olarak veriy-le/nesneyle/özneyle/konuyla/sorunla/alanla/sahayla ilgili hikâyelerin sınırları, teorik açılımların kaynağı olarak değil, arşiv bilgisiyle ve/ya da kronolojik listelemeye çizilir. Bireysel ya da kolektif hikâyeleri-miz, aslında hikâyeye içkin olan nesiller ve coğrafyalar boyu evril-meyi unutturacak (Murphie, 2007. Aktaran: Mozhaeva ve Coşar, 2014, s. 80), dolayısıyla mümkün olana dair tahayyülün sınırsızlığını (Benjamin, 2006) es geçmemize neden olacak ölçüde sınırlandırılmış olurlar. Böylelikle, öznel –piyasanın– kişisele sızması maskelenirken kişisel kamusal, kolektif bağlantıları örtülür. Bu, akademinin günde-lik işleyişinde sıklıkla karşımıza çıkar. Kalp kırmaz; sevindirmez; duygularla bağlantılı olarak işlemez. Tam da bu nedenle, uzun bir dönemde faydacılığa mahkûm edilegelen sosyal bilimsel bilgiye iliş-kin kendiliğin hikâyesinin biricikliğine odaklanan anlatıcı, verili sınır-lar içerisinde anlattıkça hikâyesi sıradanlaşır, aynılaşır.

Oysa, oto-etnografi kendiliğın hikâyesini, kişisele kilitlenmeyen bir öznel anlatı içerisinden kurmayı gerektirir (Foster, 2014). Antro-poloji alanındaki çalışmalarını gençliğinde şair ya da yazar olmak isteyişi ve Küba'daki evini kaybedip ABD'ye göç eden bir aile içeri-sinde büyümüş olmakla ve durmaksızın bir ev arayışıyla bağlantılan-dırın Ruth Behar, araştırmacının epistemolojiyle ilişkilenişinin kişisel hikâyesinin çok uzağında olmadığına güçlü bir örnek teşkil eder (Sch-nur Neile ve Behar, 2009; Behar, 1999). Behar'ın etnografiye bakma ve etnografiyi okuma biçimi araştırmada kullanılan yöntemin rastgelelikten uzak olduğuna, araştırma ile araştırmacı arasındaki bağın yön-tem aracılığıyla kurulduğuna dair güçlü bir örnektir. Bu açıdan, Nor-man K. Denzin ve Yvonna S. Lincoln'un (2005) nitel araştırmanın geçirdiği tarihsel süreci ele alırken yaptıkları dönemeleştirme üzerinden ilerlemek, oto-etnografinin bu çalışmalar içerisindeki yerini tahlil etmeye de imkân tanıyacaktır. Başlarda emperyalizm ve sömürgecilikle birlikte değerlendirilen nitel çalışmalar, Batı için yerlinin bilgisini imal eden, muktedire, ötekinin hikâyesini anlatan bir araç işlevi görür. Yirminci yüzyılın ilk yarısı pozitivist bakışın hâkimiyeti altındadır. Bu dönemin ardından, 1945-1970 yılları arasında, toplumsal süreçle-ri, toplumsal kontrol mekanizmalarını anlamaya yönelik birçok nitel çalışma yapılır. Etnometodoloji, fenomenoloji, eleştirel teori ve femi-nist tartışmaların sesini yükselttiği bu dönemi, sembolik etkileşimci-lik, yapısalcılık, neo-Marksizm, semiyoloji ve etnik çalışmalara yöne-lik teorilerin geliştirilmesiyle araştırma tekniklerinde farklı (bir an-lamda bulanık) stratejilere kapı aralayan yeni bir dönem (1970-1986) izler. Vaka çalışmalarından, gömülü teorilere uzanan araştırma strate-jileri, tarihsel, biyografik, etnografik olanı öne çıkarmaya başlar. Bu dönemde sosyal bilimlerle beşerî bilimler arasındaki sınırlar bulanık-laşır. 1980'lerin ortalarından 1990'ların başına dek süren dönemde, nitel çalışmalarda temsil krizi yaşanırken, araştırmalar ve bu araştı-rmaları yazma biçimi refleksif bakışı içerecek bir form kazanır. Eleşt-i-rel teori ve feminist çalışmalarda, geçerlilik, güvenilirlik ve nesnelliğin gerçeklikten uzak ve sorunlu olduğu tartışılır. Bu yüzden alandan edinilen bilgiye, yazarın anılarını ve deneyimlerini de dâhil etmek, bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırabilmek için önemli hale gelir. Buradan günümüze uzanan süreçte, temsil, praksis ve meşrulaş-tırmaya ilişkin eleştirilerle karşılaşan etnografi, sosyal teoride eleşt-i-rel, yorumlayıcı, dilbilimsel, feminist dönemeçle yakın ilişki içerisin-dedir. Bu dönemeçlerin ortak noktası, araştırmacının yaşanan dene-yimi doğrudan yakalamasının olanaksızlığının kabulünden hareketle, bu deneyimin araştırmacı tarafından yazılan toplumsal bir metin ola-rak yaratılabileceği yönündeki argümandır. Deneysel etnografik yazı-nın önem kazandığı, kuramların sahadan anlatılan hikâyelerden oku-nabileceğinin savunulduğu bu dönem, "postmodern" olarak da tanı-mlanır. Bu dönemde, büyük anlatıların yerini yerel, küçük ölçekli ve belirli bir sorun ya da duruma odaklanan araştırmalar alır. Deneyim-den doğru yazılan anlatılar, edebî, otobiyografik, şiirsel, çok sesli, eleştirel, görsel, performansla dayalı olarak üretilir (Denzin ve Lin-coln, 2005).

1960'lardan itibaren sömürgecilik karşıtı, refleksif bakışı içeren, feminist ve eleştirel tarihsel yaklaşımlar aracılığıyla kavramsallaştırı-lan etnografi (Behar, 1999), kültür, toplumsal davranış, deneyim ve etnografin "kendi kültürel evreni"yle açıkladığı/yorumladığı toplumsal kuramlar bütünü olarak değerlendirilirken (Turner, 2016, s.185), araştırmacının deneyimini önceleyen oto-etnografi, tartışmalı bir yön-tem olarak görünürlük kazanır. Otœtnografi, 1980'lerde sosyoloji, antropoloji, kadın çalışmaları, iletişim bilimleri gibi disiplinler-arası yöntem arayışlarına nispeten daha açık alanlarda adı konmadan, 1990'larda ise adlandırılarak sosyal ve beşerî bilimler alanında büyük teorilerin rasyonel ve değer yargılarından uzak, nesnel, evrensel ses

olma iddialarına karşıt bir hat olarak kullanılır (Foley, 2002, s. 474). Araştırmacının kişisel deneyiminin toplumsal ve kültürel olanla bağ-larını kuran oto-etnografi (Reed-Danahay, 1977), araştırma yapma ve yazma biçimini refleksif bakış üzerinden temellendirir. Böylece, dü-şünce ve dilin araştırmacının kendisini/kendiliğini de içermesi ve araştırmacının toplumsal ve siyasal olduğu kadar akademideki alanı-nın da araştırmanın her aşamasında dikkate alınması mümkün kılınır (Foley, 2002). Bireysel olandaki toplumsallığa, mahrem içerisine giz-lenen gayrişahsiye, özelin ardında olan evrenselin keşfine işaret eder (Türkoğlu, 2009). Paralel bir hat üzerinde, refleksif bakışla ilerleyen oto-etnografik yöntemle kendi hikâyelerimiz üzerinden akademiye bakarken, bu hikâyelerin toplumsal ve evrensel olanla bağını kurma-ya da dikkat edeceğiz.⁷

Söz konusu bağlamsallık araştırmacıyı sahadayken monologdan diyaloga sevk eder; bu süreçte araştırmacının içerisinde bulunduğu dar ve geniş toplumsal bağlamla sorumluluk üzerinden bağlantılan-ması mümkün olur (Foley, 2002). Araştırmacı, kendisine ve içinde bulunduğu ortama bakarken ve gündeliğın bilgisiyile ilişkilenirken etik sorumluluklarının da farkındadır. Böylelikle, düşünen ego riskine karşı tetikte durur. Bu tetikte durma, "[s]ahayı oluşturan nedir ve saha nerede başlar nerede biter" (Clifford, Aktaran: Wolf, 2009, s.423) sorusuna vereceğimiz –ya da ilk elde kolaylıkla veremeyece-ğimiz– yanıtın çok-katmanlılığından kaynaklanır: İndiğ-i-miz/çıktığımız/dâhil olduğumuz/kıyısında durduğumuz sahanın bizim gündeliğımızın kendisi olması, yazarken kendimizi, okurken birbiri-mizi denetlememize, zaman zaman da sansürlememize yol açabiliyor. Çalıştığımız düzlemi ve kendimizi araştırma nesnemiz olarak ele almak, yöntemin yapısı gereği bu bileşenlerin özneliğini de teslim et-meyi gerektirdiğinden, mesafelenmeye çalışmakla müdahil olmak arasındaki zeminde güçlü etik kaygılarla yol alıyoruz. Diğer bir ifa-deyle, örmeye çalıştığımız anlatı, akademik hikâyemizin tamamlayıcı-sı olan diğer akademiklerle ve kurumlarla beraber ilerlediğinden, bir başka deyişle bizi anlatmak sadece ikimizi anlatmak olmadığından, etik bir temkinle devam ediyoruz.

Otobiyografik olanın toplumsal, kültürel ve tarihsel olanla bağlan-tısını kuran bu yöntem, öznel hikâyelerin sosyolojik kavrayışı gelişt-irmesine olanak tanır (Wall, 2008). Araştırmacının duygularının, eyleyişlerinin ve anlatışının tikelleştirilemeyeceğini, özele hapsedile-meyeceğini savunur. Gündelik, sıradan ve öznel olana kulak verme-nin, toplumsal yapının kodlarına erişebilmeye yönelik potansiyelini kabul eder. İyi bir hikâye anlatmanın, anlatılan hikâyeyi bilimsel kıl-manın, bu hikâyelerden kavramlar çıkarmanın ve bu kavramlarla in-sanları, kurumları ve sosyo-politik olguları anlamının yollarını araştı-rır (Josselson. Aktaran: Holt, 2003, s.11). Dolayısıyla, bilgiyle ve bir kurum olarak akademiyle ilişkilenme biçimimizin, Türkiye akademi-sini kuran tarihsel, politik ve kültürel süreçlerden bağımsız olamaya-cağın savunur. Dahası, akademiye bakarken kendimize bakmayı, kendimize bakarken akademik kültürlenme süreçlerinin kurumlarına, mekânlarına, sosyo-politik bağlamlarına bakmayı gerektirir.

Nitel araştırmacıların hikâye anlatıcılığıyla bağlantılarını hesaba ka-tarak başladığımız bu çalışmada (Walcott. Aktaran: Holt, 2003, s.5), birlikte oto-etnografiyi kullanmanın, akademiklerin gündelik hayatla-ırna ütopya-distopya ekseninde bakarken bir öngörü geliştirebileceğ-i-ni düşünüyoruz. Akademik üretim ilişkilerine yön veren bu meselele-rin tartışmaya açılmasına katkı sunacağı umuduyla, *kendi* hikâyemizi anlatmakla işe başlıyoruz. İzlediğimiz yöntemin, alışık olduğumuz modern bilme ve araştırma yöntemlerini dışlamadığını ve fakat sorgu-ladığını ve farklı anlatı/m biçimlerine perde araladığını hatırlatmak isteriz.

Akademide Neoliberal Öznelik Halleri: “İncinerek” BAKMAK⁸

Yukarıda değindiğimiz gibi oto-etnografik yaklaşımın bildiğimiz anlamıyla modern akademinin –beyaz, eril, burjuva ve dolayısıyla, sosyal bilimler söz konusu olduğunda pozitivist ya da rasyonalist bilgi düzenleriyle işleyen akademinin– distopyası olduğu söylenebilir. Burada hemen bir karşıtıktan, karşılıklı dışlamadan bahsetmediğimizi söylemek gerekiyor. Bunun yerine modern akademiyi tanımlayan bilme biçimlerinin iç çelişkilerinin belirli sosyo-politik dinamiklerin çevrelediği kurumsal düzeneklerde bu biçimleri işlemez kılmasından bahsediyoruz. Oto-etnografi tam da böyle bir işlemezlik içinde bir yandan mahrem ve/ya da kişisel ve/ya da öznel addedileni kamusal ve/ya da genele ve/ya da nesnel addedilene sızdırırken diğer yandan özneye yapı arasında hiç kurulamayan dengeye yönelik olarak okunabilir. Bu noktada, mahrem, kişisel ve/ya da öznelin kamusalı ele geçirme girişiminde bulunmadığını; bununla birlikte geneli temsil edebilmenin olanaksızlığının farkında olduğumuzu ve böyle bir iddiamızın olmadığını da belirtmemiz gerekiyor.

Böylelikle, neoliberal dönemin farklı aşamalarında akademide olma hallerimizin değişen ve devamlılık arz eden görünümünü aktarmaya çalışırken kişileri ve kurumları ortadan kaldırarak değil, ortak bir anlatı içerisinden aktarmakla mahrem ve öznel alanından kamu-salın anlatısına meyletmeye çalışıyoruz. Bunu yaparken son kırk yıldır içerisinde yaşadığımız neoliberal şeyler düzeninin sabitelerine dayanıyoruz. Söz konusu sabitelerin, insanların –en geniş anlamıyla– çevreyle ilişkilenebilirliklerinde esneklik, tüketim değeri ve pazarlama dilinin ve estetiğinin belirleyiciliği olduğu söylenebilir. Türkiye’de akademinin son otuz yılına farklı vesilelerle ve farklı sıfatlarla dâhil olabilmış bir orta yaş/üstü ⁹ kadın akademisyenin feminist bakma biçiminde bir yandan süreğenlik arz eden unsurlar diğer yandan radikal dönüşler, sistematik ve dikişli değişimler bu sabiteler üzerinden okunabilir. Kurumsal ve bireysel düzlemde akademi söz konusu olduğunda bu sabitelerin son otuz yılda kimi zaman birbiriyle çelişir gibi görünen içerik ve biçimlerde devam ettiklerini söylemek mümkün.

Pazarlama dili ve estetiğiyle başlamak gerekirse, 1980’lerin ikinci yarısından itibaren üniversiteye geçen bir kuşaktan öğrenciler, özel değil vakıf statüsünde olan –dolayısıyla, bir yandan kurumsallığını serbest piyasanın işleyişiyle paralel kurabilirken kamu bütçesine erişebilme şansı da olan, diğer yandan istihdam ilişkilerinde ve eğitim politikalarında serbest piyasanın durduğu yerlerde merkezi yönetimin yetkisine dayanabilme fırsatına sahip olan– üniversitelerin davetleriyle karşılaştılar. Lise son sınıf öğrencilerine şahsen seslenen mektuplar gönderen, zaman içerisinde e-postalar yazan, mümkünse liselere mi-safir olan ve öğrencilerini misafir eden üniversiteler, kurumlar olarak öğrencileri doğrudan çağırıyor; onlarla bireysel düzeyde ilişki kuru-yorlardı. Kurumsal iktidar öğrencilere bireyler olarak sesleniyordu; başlangıçta tüketici olmaları beklenmeyen müşteri bireyler olarak. 1980’lerin ikinci yarısında vakıf üniversitelerinin müşteri-öğrencileri henüz tüketime açıkça davet edilmiyorlardı. Zira rekabet ortamı henüz önde gelen ve neoliberal dönüşüm sürecinin modelini sunan Anglo-Amerikan eğitim sistemlerinin, neoliberal dönem öncesi modelleri üzerinden kurulmuş ve işletilmekte olan devlet üniversiteleriyle yarış gerektiriyordu. Dolayısıyla, tüketimden ziyade eğitimin kalitesi hâlâ aktarılan bilginin biriktirilebilirliği, hâlâ Fordist kapitalizmin üniversitelerinin içerisinden akan Weberyen sorumluluk ve Kantçı vatandaşlık etiği bileşkesi üzerinden kuruluyordu. Dolayısıyla, bir yandan biriktirmeye dönük (entelektüel) bilgilenme diğer yandan üniversite eğitimi sürecinde edinilen bilginin istihdam piyasasındaki karşılığı kurum ve mekân olarak üniversitenin seçilebilirliği açısından önemli

ölçütler kılıdı. Kemalist Cumhuriyet’in kısmen gerçekleşebilen ve 1980’lerle başlayan neoliberal dönüşümle birlikte tedrici olarak erimeye mahkûm olan iyi insan, iyi yurttaş (Yücel, 1978) ilişkilendirmesinin bel kemiğinde görünmez duragelen, vazifesine sadık meslek sahibi tiplmesi hemen yerinden edilmeyordu. Daha ziyade iyi insan-iyi yurttaş bileşkesinin evrensel ayağı insandan girişimciye –henüz üniversite eğitimi alırken girişimcilik vasıflarını kazanmaya başla-yan öğrenci-girişimciye– aktarılıyordu.

Öyleyse, 1990’ların sonlarından itibaren üniversiteler arasında git-gide daha da normalleşen, öğrencilere kurumu ve mekânı, halkla ilişkiler olarak reklam üzerinden sunma rekabeti birdenbire ortaya çıkmadı. Öncelikle vakıf üniversitelerinin devlet üniversiteleriyle, ardından vakıf üniversitelerinin kendi aralarında, ardından devlet üniversitelerinin kendi aralarında ve vakıf üniversiteleriyle ve nihayetinde, 2000’lerin ilk on yılı tamamlandıktan hemen sonra üniversitelerin külliyen, vakıf-devlet ayrımını rekabet üzerinden kaldıracak şekilde giriştikleri yarışta, başlangıçta müşteri öğrenci-veli, ardından tüketici öğrenci/alıcı veli, ardından tüketici öğrenci-veli, arzulanen muhatapları oluşturdular. Dolayısıyla, lisans eğitimi 1980’lerin ikinci yarısında, yüksek lisans ve doktora eğitimi 1990’lar boyunca, akademisyen titrini 1990’ların ikinci yarısında alan bir akademisyen tam da bu sürecin göbeğinde yetişmiş, kültürlenmiş bir akademisyendir. Neoliberal dönüşüm sürecinin tipik öznesi addedilebilir. Neoliberal zamanların özne örneklerinin, öznelik halinin niyete dönük okunmasında işaret edilen kuruculukta ziyade yeniden-üreticiliğini ve tâbiliğini temsil eder. Öte yandan (yaklaşık) otuz yılın arkasındaki diğer kültürlenme sürecinde edinilen, tasarruf edilen, etik kodlar bu öznelik haliyle alttan alta çelişirler. Tam da bu çelişkide, neoliberal dönem akademisi boyunca yayılan, farklı ilişkilene, ifadelendirme, akademik olma biçimlerinde gözlemlenebilen esneklik sabitesi yaşar. Söz konusu sabitenin, özneye yapı arasındaki ilişkilenemenin, baskı pratiklerinin, direnme denemelerinin ve direnebilmelerin, öznenin yapıyı manipülasyonunun, yapısal olanın özneliğe tahakkümünün mihenk taşı olduğunu söyleyebiliriz. Her şey bir yana, esneklik sabitesi, Fordist dönemden post-Fordist döneme geçişte denekleştirilen kuşağın toplumsal cinsiyetler arası duruşunu tanımlaması açısından da önemlidir. Nitekim, 1980’lerin ikinci yarısında lisans eğitimi alan ve bahsi geçen ikili dönemin farklı ölçütlerine kültürlenmiş öğrencilerinden ve 1990’ların çalışanlarından kadınlar, söz konusu esnekliğin en rahat üstlenicileri, en rahat taşıyıcıları olurlar. Zira patriyarkanın bu iki üretim-tüketim modeli arasındaki geçişliliğinde kadınların esnekliği ortak paydayı oluşturur ve/ya da esneklik belirli bir üretim-tüketim modelinin öznesini/öznelerini kadınlığa çağırır –diğer bir ifadeyle, uyumluluğa, çatışmasızlığa, cazibe iddiasına, cezbetme talebine ve güven(ce)sizliğe çağırır.

Öyleyse, 1990’ların akademisini 1980’lerin akademisinden ayırış-tıran unsur, neoliberal dönüşüm sürecinin farklı evreleridir. Söz konusu farklı evreler, farklı öznelik hallerini içerdikleri ölçüde, akademi-bilginin anlaşılma, akademik çevrenin kurulma, akademik ilişki-lerin tanımlanma ve işletilme, akademik üretimin şekillendirilme versiyonları da değişecektir. Bu çizgideki sabitelerin –esneklik, piyasa değeri, pazarlama dili ve estetiğinin– içerikleri neoliberal evrelerin dinamiklerine göre dolacaktır. Bu yazının temel argümanı tam da bu süreğen değişim, açılma, serilme hattında somutlanır: Neoliberal şeyler düzeni liberal modern tahayyülün ve bu tahayyülün pratikle ilgili iddialarının distopyası olarak okunduğunda, neoliberal süreçlerin üniversite kurumlarına ve kampüslerine uğraması akademyanın distopyasını beraberinde getirir. Bu, kendi içinde çok katmanlı bir çelişkiler dizgisini taşır. Bugün Türkiye’de akademinin halinin, akademik ol(a)ma(ma)ların, butik kampüslerin, kondo dersliklerin, söz-

leş(e)me(yen) ders çizelgelerinin, öğretim üyelerinin öğrencileriyle, birbirleriyle, yönetimlerle ve idari personelle ve hatta rotasyon halindeki ofis hizmetleriyle sözleşme üzerinden ilişkilendirme durumlarının tam da bu çelişki halini niteleyen krize işaret ettiğini söylemek mümkün. Kriz anlarında, distopyaların yanı sıra, ütopyaların da görünür oldukları göz önüne alındığında zorunlu olarak bir kâbustan bahsetmiyoruz (Žižek2008). Onun yerine eskinin söndüğü yerine neyin geldiğinin hâlâ net olmadığı bir evreden bahsediyoruz.

Bu evrede neoliberal akademinin öznesi, artık bilginin biriktirilme-si, akademisyenin bilgiyle ilişkisini, kişinin kendisiyle kurduğu ilişki-kiden kopartıldığı bir pazarlama etiği üzerinden geliştirmesi, akademik üretimini, bilginin yeniden-üretimini, dolaşımını ve paylaşımını niceliksel ölçütler –puan sistemi, yayın sayısı, verilebilecek ders sayısı (Vatansever ve Yalçın, 2015)– planlamasıyla neoliberal olmayan dönemlerin akademisyeninden ayrılır. Bu farklılaşmada, hangi koşullarda, nasıl rekabet ettiğimiz önem kazanır. Bu rekabetin işleyişinde danyılan davranış kodları devlette ve/ya da vakıf üniversitesinde ol-sun, akademide olma halinin uğraştan ziyade iş olarak tanımlanmasını beraberinde getirir. Burada, bilgiyle kurduğumuz ilişkinin mesaiyle belirlenmesi söz konusudur. Öte yandan, esneklik gereği söz konusu mesai birbirini dışlayan biçimlerde yayılabilir, daraltılabilir; mekâna endekslenebilir; mekânsızlaştırılabilir. Bu, tam da serbest piyasanın, eşitlik taleplerini düzleme vasıtasıyla daha piyasa girişinde özümsemesine paralel bir şekilde serbest piyasayı, sözleşmesiyle, pazarlamasıyla, esnekliğiyle, tüketimiyle akademinin koridorlarına davet edilmesiyle bağlantılıdır. Çalıştığınız kurum binalarında sözleşmede tespit edilen mesai saatlerine uyup uymadığınız kontrol edilebilirken, üretiminizin zamanını ayarlayabilecek alanınız, mekânınız biteviye silikleştirilebilir. Esneklik, zaman-mekân sıkışması (Harvey, 2014) içerisinden sıklıkla keyfi bir biçimde işletilir. Önemli olan, yapıp etmelerinizin nicelleştirilebilirliğidir. Kaç zamanda, kaç yayın; kaç ders; kaç öğrenci; kaç bitmiş ve kabul edilmiş tez sorularıyla kodlanan bu nicelikler zaman-mekân sıkışması içerisinden kotarıldıkları ölçüde tüketime yöneliktirler ve dolayısıyla, akademik üretimin kalıcılık özlemine inat gaz haline mahkûmdurlar.

Serbest piyasanın akademinin koridorlarına davet edilmesinin ilk adımı ve davete icabet sermayenin üniversite alanına doğrudan girişi olarak vakıf üniversitelerinin kurulmasıyla, takip eden adımlar, merkezî politikalar vasıtasıyla vakıf üniversitelerine devlet üniversite-lerine rağmen alan açılması, devlet üniversitelerinin doğrudan serbest piyasaya davet edilmeleri ve nihayetinde akademik bilgi üretiminin niceliğinin ve niteliğinin neoliberal serbest piyasa düzeneğinde sabitlenmesi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, 1980'lerin ikinci yarısında lisans eğitimi için vakıf üniversitelerinden davet mektubu almakla, kendini özel hissetmeye davet edilen, aynı zaman diliminde Fordist dönemin taleplerine uygun, Anglo-Amerikan modeline göre düzenlenmiş, belirli akademik etik geleneği içinden işleyen bir devlet üniversitesindeki öğrencilikle kültürlenmiş—serbest piyasayla arası hallice olan, rekabet etmeyen değil, tam da neoliberal zamanların çağrısına uygun bir şekilde kendisiyle rekabet eden,¹⁰ bu rekabetin tüketiciliğinden Weberyen meslekî vazifenin çizdiği sınırlar ve Kantçı vatandaşlık etiğinin bilgiyle ilişkisini yurttaş olarak kendisinden doğru kurmasıyla nispeten kaçınan, dolayısıyla bilginin kullanım değerinin ve biriktirmenin akademik üretim sürecinde ağır bastığı— ancak, nihayetinde kadınlık halinin modern patriyarkal işleyiş içindeki esnekliğinin neoliberal şeyler düzenine ve neoliberal akademiye uyumunu rahat kıldığı bir akademisyenin gündelik deneyimleri itibarıyla söz konusu sabitlenme bir son basamağa işaret eder. Böyle olduğu ölçü-de, neoliberal akademinin sonuna işaret eder. Böyle bir son neoliberal akademinin istediği özneyi bir çırpıda ortadan kaldırmaz, aksine, tas-

fiye sürecinde ve yeninin kuruluş aşamasında esnekliğini derinleştir-mesini, niceliğini artırmasını, daha fazla (bilgi) tüketmesini, bilgiyi biriktirmeden yaymasını, yayarak sıfırlamasını, dolayısıyla enformasyona çevirmesini talep eder. Böylelikle, akademik bilgi üretimini ve bu bilginin üreticisini, dolaştırıcısını ortadan kaldırır. Bunu yaparken, esnekliği güvencesizliğe, güvencesizliği bilginin kullanım biçimleri açısından iş yapmaya, iş yapmayı birlikte işgalden tek başına çalışana çevirir. Akademiyi serbest piyasa arasındaki bağlantı böylesine doğrudan kurulduğu andan itibaren akademinin kurumsal ve mekânsal hatlarının bulanıklaştığını, serbest piyasanın dalgalanmalarının imlediği belirsizliğe terk edildiğini söylemek mümkündür. Söz konusu belirsizlik akademik bilgi üretimiyle ve dolaşımıyla pazarlama dili ve estetiği dışında ilişki kur(a)mamayı da beraberinde getirir.

2000'lerin ikinci on yılında akademinin vakıf üniversiteleri ayağında çalışmaya başlayan ve devlet üniversitesi ayağında doktora devam eden bir akademisyen ise akademinin neoliberal olmayımla hiç tanışmamış olduğundan, neoliberal özelliklerin inşa edildiği bir ortamda süregiden yarışın tam ortasında kalır. Girişimci özne mitinin piyasanın gittikçe sertleşen, eril koşullarına uyumlulaştırılmaya çalışıldığı bu dönemde, neoliberal zihniyet ve pratik akademiye ele geçirir. Bu evrede, öğrencilerin piyasaya entegre edilmesi çabasıyla yetinilmez, akademisyenlerden de gittikçe daha ileri düzeyde bir performans beklenir. Akademinin olmazsa olmazı olarak görülen birikerek ve ortaklaşarak ilerleme, bireyin öne çıktığı bir yarış düzeneğine dönüşümde yıpranırken, genç akademisyenlere bu zorlu yolda (bireyler olarak) bir başına oldukları (ya da bırakıldıkları) imlenir. Bireyin özneliğinin yükselişine bir tür övgüyü beraberinde getiren, şahsın kamusalın önüne geçtiği (Sennett, 1976, s. 259-268) dönemin akademik ortamı, bu süreçte, kampüslerin kamusal alana/mekâna dönüştürülebilme ihtimalinin de yok oluşunu tecrübe eder. Medya teknolojilerindeki gelişmelere de paralel olarak kendi halkla ilişkileri-ni (piyasayla ilişki anlamına gelen halkla ilişkileri) yapan, takipçileri-ni oluşturan, fazlasıyla beğeni (like) alan star akademikliğin yükseliş-geçiş, üniversiteleri, piyasa koşullarını, bilme süreç ve yöntemle-rine entegre eden bu türden akademisyenleri istihdama teşvik eder. Piyasaya dönük proje üreten, sanayi ve özel sektörle güçlü ilişki ağı-ları ve bağlantıları kuran, dönemin ruhunu üniversite koridorlarına, dersliklere ve ofislere taşıyan, bir anlamda epistemolojiyle sermaye dolayımıyla ilişkilenenlerle yola devam edilir.

Bu durumun ortaya çıkışını yapıdan bağımsız olarak, aktörlerin özellikleri üzerinden ele almak eksik bir bakış olacaktır. Son dönemde birçok alanda egemenliğini ilan eden “Kendi başına yap” (Do It Yourself, DIY) anlayışı, akademiye ve akademiklere özerk bir alan açmış gibi görünmekle birlikte, esasında bu süreçte yalnız olduk-larını hatırlatır: Araştırma yürütmekte, proje geliştirmekte, bilimsel etkinlik organize etmekte ve bu tür etkinliklere katılmakta, tüm bunlar için kaynak yaratmakta yalnız olduklarını, “kendi başına yap”maları gerektiğini hatırlatır. Kendi başlılık tercihinin dolaylı yoldan pekiştirilmesinin bir örneği ortak çalışmaların atama/yükseltme çizelgelerinde yazarların isim sıralaması da göz önüne alınarak tam puanlanma-malarıdır. Bilgiyle profesyonellik üzerinden kurulan bu ilişki, akademi-nin salt iş alanına kısıtlanması, üretim sürecini Fordist modelin makineleştirici etkisinin ötesinde, tüketimle örtüşür. Burada söz konusu olan, akademisyenlerin birbiri ardı sıra üretmeye –yazmaya ve yayımla(t)maya– itilirken bir yandan her yayının yayınlandığı an-dan itibaren eskiyerek yetersiz kılınmasıdır. Bu yetersizlik hali kurum-saldan kişisele akademinin koridorlarında var olma halini süregelen bir tekinsizliğe ve zamansızlığa dönüştürür. Oysa akademik bilgi üretimi-nin dayandığı entelektüel arka planı, hep daha fazla zaman, hep daha fazla temkinlilik-yavaşlık, hep daha fazla olmasa da, biraz amatör

heves talep eder. Bunlar olmadığında arka planı yitmiş bir mesleki bağımlılık kalır. Akademisyen bilginin kurumsal alanını “ev kirasını ödemek”le kısıtladığında bu bağımlılık salt piyasa içerisinde kurulur. Yanı sıra, özellikle 1990’ların ortasından itibaren yaygınlaşan “iş-yaşam dengesi” taleplerinin ve bu doğrultudaki bireysel ve kurumsal önlemlerin bilgiyle profesyonel ilişki kurmayı teşvik ettiğini söylemek mümkün. Bu ilişkinin günümüz koşullarındaki bir yansıması akademik alanın/mekânın artık kamusal uzantılarından tamamen kopartılmasında, bireysel olanla bağlantısının zayıflatılmasında, dolayısıyla salt piyasaya terk edilerek silinmesinde görülebilir. Nihayetinde, neoliberal kapitalizmin iç çelişkilerinin çözülemez aşamaya geldiğinin bir göstergesi olarak okunabilecek olan “iş-yaşam dengesi”nin hemen yanında seyreden zaman-mekân sıkışmasıyla çetrefilli bağlantısıyla esneklik vurgusu akademinin dayanılmaz belirsizliğinin bilgisine işare ediyor.

Oysa, modern akademide bilginin üretim ve dolaşım süreci mahremden—düşünme —ânından—özele—ifadelendirmeye—oradan kamusala—paylaşım—uzanan bir hatta seyrediyor. Fordist üretim modeline paralel seyreden akademik koşullar altında, bu hat, bireysel akademik başarının piyasa değerinin birlikte üretimi dışlamayacak, aksine teşvik edecek şekilde ölçülmesini içerir. Açmak gerekirse, devlet ya da vakıf üniversitelerindeki öğrenciler, akademisyen adayları ve akademisyenler, liderlik kapasitelerini sergilemeleri de ödüllendirilerek, takım çalışmalarına yönlendirilirler. Burada genel kriterler, bireysel üretimle takım halinde üretimin, usta-çırak ilişkisinden doğru sayısal olarak dengede tutulması, akademik kalitenin kendi başına yap for-mülünden ziyade, akademisyenlerin biriktirdikleri üzerinden tespit edilmesi, akademik mekânın —kampüslerin— akademik üretimin aslî mekânı olarak belirlenmesidir. Neoliberal dönüşüm sürecinde, sönmek üzere ortaya çıkan akademik evrende, esneklik, tüketim ve pazarlamacılık sabitelerinin yön verdiği üretim ve dolaşım süreçlerinden çıkan bilgi, tam da bu sabitelerin davet ettiği tanımlanamazlıkta, uçuculukta ve albenide enformasyona dönüşür. Akademik bilgi uzun erimli, yavaş evrilen, yavaşlığı talep eden bir süreçte üretilirken; en-formasyon hızı, kısa vadeli çıktılara odaklı, süregelen bir güncellemeyi gerektiren ve dolayısıyla üretimle yetinme ihtimalini gitgide zora sokan bir süreçte ortaya çıkar —sadece veridir; bilgi düzleminde tanımlanamaz; döneme/âna aittir; uçucudur; ânda yarattığı etkiyle değerlidir, dolayısıyla albenisi vardır. Bu nedenle, neoliberal akademik kurum-larda özneliğe davet edilen akademisyenlerden hızlı olmaları talep edilir; fikir kurmada hız, fikri beyanda hız, yazmada hız, yayınlarken hız, yayınlamada hız, puan edinmede hız, karar vermede hız, idarede hız.

Hızın bu denli belirleyici hale gelmesi, özellikle akademik faaliyetlerinin henüz başında olan, el yordamıyla ilerlemeye çalışan son nesil akademisyenlerin baş etmesi gereken zorluklardan biridir. Üretimde niceliğin ön plana çıkması, hep daha hızlı edinilen—ve bir yandan da uçucu, anlık talebe yanıt veren—enformasyonun inşası bilginin kaydedilemeyen, biriktirilemeyen, arşivlenemeyen bir boyut kazanmasına neden olur. Bu durum akademik merdivenlerin henüz ilk basamaklarında olanlarda yetişememe ve geride kalma endişesini beraberinde getirirken, bilgiyle ilişkilendirme ve bilimsel üretime katkıda bulunmanın önemli adımlarından biri olan yayın yapma sürecinde yazar-editör-hakem ilişkisinin birlikte üretime evrilmedeki güçlükleri de bu kaygıyı perçinler. Genç akademisyenlerin kurumsal aidiyet açısından önemli olan bilimsel yayınların bileşenlerinden editöryal ve hakemlik süreçleri, kimi zaman metni geliştirmenin ötesine uzanıp yazarın ne’liğini, kim’liğini sorgulamaya başlarken, artan yetersizlik hissi, baş edilmesi gereken önemli sorunlardan biri haline gelir. Bu türden sorgulamaların neoliberal yapılanma süreçleriyle bağlantısının, aka-

demik üretimin özneliğinin kabul edilmesinin demokratikleştirici açılımlarını tersine çevirecek bir şekilde, sürecin ve bilgiyle ilişkinin kişiselleştirilmesine kısıtlanmasına referansla kurulabileceğini düşünüyoruz. Diğer bir ifadeyle, üretim süreçlerinin mahreme itilmesinden, mahremle tanımlanmasından bahsediyoruz. Hal böyle olduğunda, tam da Sennett’in vurguladığı, mahrem kamuya dayatılmasının akademik dünyadaki yansıması gündeme geliyor. Nitekim, neoliberal olma biçimini kişisel olana kilitleyen, akademisyenin olma biçimlerini ve bilgiyle ilişkilendirilmesini endişe, yetersizlik ve ressentiment üzerinden kuran bu yeni üretim tarzında rasyonel olanla hissî olan arasındaki mesafe daralırken, ayırım keskinleşir. Mesafe daralır, zira neoliberal özne her şeyden önce ve çoğunlukla sadece psişyle çağırılır.¹¹ Oto-etnografinin tam da bu noktada, kişiselden öznele ve oradan kamusala yönelim ve dolayısıyla akademik bilginin kamusallığını geri alma yönündeki çabaları içermesi itibarıyla mahrem dayatıcılığının karşısında kamusal talepleri için alan açtığı söylenebilir. Bu, özellikle duyguların hesaba katılma biçimlerinde örneklenir. Kısaca, duyguları araştırma nesneleri, konuları ve/ya da (ir)rasyonel olanı açıklama yönünde araçlar olarak değil, araştırma süreçlerinde özne(lik) ve nesne(lik) halleri arasındaki geçişliliği sağlayan ve gösteren hatlar (conduits) olarak içermeyen oto-etnografi örnekleri bu açıdan önemlidir (Doucet ve Mauthner, 2012).

Sonuç Yerine: Akademik Mekânı Değiştirken

Bu yazı, akademik dünya genelinde içerisinden geçtiği dönüşüm sürecinde bir neslin alışageldiği bilgilenme ve bilgi aktarma biçimlerinin çözüldüğü, başka bir neslin bu çözülmeye nasıl yeni biçimin eşlik ettiğinin bilinmezliğinden kaynaklı belirsizliğin yarattığı ve talep ettiği endişe, hız, hiçbir zaman yetmeyen nicel performans tanımladığı bir evrede söz konusu nesillerden iki kadın akademisyen olarak birbirimizin ve birlikte parçası olduğumuz akademik belirli bir coğrafyadaki halini anla(t)ma denemesi olarak tanımlanabilir. Böylelikle hem kendimize hem de çevremize bireysel ve birlikte baktık. Akademik distopyasıyla ilişkilendirdiğimiz bu evrede yaptığımızı yapabilmemiz ve yaptığımızı yayınlanabilmesinin, böyle bir mecra bulmasının yerleşik ve önerilen bilme biçimlerine bir metodolojik müdahale denemesi olmanın yanı sıra, Ruth Levitas’ın ütopyayla ilgili olarak işarettiği “geçiş halini, refleksif bakışı ve diyalojik kipi/usul”ü (Levitas, 2013, s.xviii) içerisinde barındırdığı ölçüde çözülen ve önerilenin dışında bilme biçimlerinin tahayyülünü de taşıyabileceğini umuyoruz. Bahsedilen “geçiş hali, refleksif bakış ve diyalojik kip/usul” esasen sosyal bilimlere feminist müdahalelerin farklı biçimlerinin ortak özellikleriyle örtüşüyor. Kısaca, yirminci yüzyıldaki feminist araştırmaların araştırmacıyı araştırmanın içerisinden kurarak, araştırmacının kendi mevkini, yapıp ettiklerini ve deneyimlerini araştırmanın ampirik kanıtları arasına dâhil ederek ve nihayetinde “geçiş epistemolojile-ri” olmakla hâkim olanın, hegemonik olanın ve dolayısıyla özneye rağmen bilinen dışında olduklarını söyleyebiliriz (Harding, 1987a, s. 1-14; Harding, 1987b, s.186-187).

Akademi, modernitenin tarihselliğinde akademik olanın, akademisyenin bilgiyle ilişkisini kurarken, nispeten mekânsal özerklik sağlayabildiği bir ortam olageldi. Bu, akademik bilginin zamansal ve mekânsal olana bağımlılığının yarattığı tedirginlikle baş etmek açısından ilgisizdi. Akademisyenlerin kampüslerdeki ofisleri hiçbir zaman kendilerine ait odalar olmadılar; ama zamanın yaygınlığı ve kısmılığı içerisinde ve kampüs alanlarının izin verdiği ölçüde kendilerinin kıldıkları geçici sığınaklar olageldiler. Türkiye söz konusu olduğunda bu sığınaklar en iyi haliyle “yaş haddinden emeklilikler”le en kötü haliyle askerî darbelerin hedeflemeleriyle yapboza dönüştürülebildiler. Öte yandan, dünya genelinde 1970’lerin ikinci yarısından itibaren,

Türkiye’de 1980’lerle birlikte deneyimlenen sosyo-politik dönüşümler bilgiyle kurulan ilişkiyi gitgide daha fazla serbest piyasaya bağlı kıldığı ölçüde, kampüs mekânlarını piyasalara taşıdı; odaların duvarlarını ve dolayısıyla çeperlerini esnetti, inceltti, şeffaflaştırdı ve ileri kapitalizmin hızına teslim etti. Bu dönüşümlerin akademik bilgi üretimi açısından somut çıktıları, gitgide daha hızlı ve daha fazla sayıda yazı, makale, kitap yayınlamak; gitgide daha hızlı düşünmek (Bour-dieu, 1998) hep daha fazla, biteviye görünür olmak, her soruya hep yanıtı olmak olarak sıralanabilir. Bir zamanlar bildiğimiz haliyle mo-dernin akademisi, modernin işleyişine es veren, es vermesi beklenen, olurlanan, bir nev’i konfor(mizm) ekseninde biliniyorsa, akademik bilgi üretimi yavaşlığa övgüyse ve esasen bu, modernitenin yaratıcı yıkıcılığının cezbini dengelemek için böyleyse, ileri kapitalizmin akademisi hep daha hızlıyı talep ederken kendi düşüşünü de çağırın bir distopyanın mahkûmu olsa gerek. Ancak bu hızla var olabilen ve aynı hızla süregelen bir yok oluşu tekrar tekrar yaşayan akademinin bizatihi kendisi distopya değilse ne olabilir?

Öyleyse, bu yazının başındakini tekrarlama riskine rağmen, bugün Türkiye akademisinin içerisinde geçtiği dönüşüm sürecinin esasen, hızın, sayısal olanın, rekabetin ve bilgiyle ilişkinin metayla ilişkiye dönüştürülmesinin tanımladığı distopyanın yeniden üretimi vasıtasıyla alternatifi düşünmenin tamamen devre dışı bırakılmasını beraberrinde getirdiğini söylemek mümkün. Öte yandan, aynı distopyanın içerisinde, modernin akademisinde bilimsel bilgi addedilmeyenin, hududun bilgisinin, sınır bilgisinin, öznenin bilmesinden türeyen ve evrilen ve süregelen bir şekilde değişen bilginin ve bilme pratiklerinin, alternatife ve dolayısıyla akademinin görünmez kılınan ütopyasına kapıyı açtığını; birlikte oto-etnografinin, bütünüyle olmasa da belirli biçimlerinin böyle bir kapının açılmasına eşlik ettiğini de söyleyebiliriz. Bu hat üzerinde, feminist bilme biçimleri, tahakküm ilişkilerinin bütünsel işleyişine karşıt duruşu içerdikleri ve alternatife işaret ettikleri ölçüde ütopyaadan ayırık tutulamazlar (Haug, 2000; Hartstock, 1987).

Burada özellikle, zorunlu olarak kalbin kırılancılığını vurgulayan, salt duygulara endeksli akademik anlatılardan ziyade özne hallerinin yapıyla bağlantısını es geçmeyen, ancak, yapının dayattığı ve/ya da çağırdığı öznellik hallerinin aynı zamanda alternatiflerin ipuçlarını barındırdığı bilgisini taze tutan bakma, anlama, aktarma biçimlerinin akademinin neoliberal ütopyasının ve dolayısıyla liberal distopyasının içinden çıkmakta önemli bir role sahip olduğunu vurgulamamız gerekiyor. Bu açıdan, birlikte oto-etnografinin öznellik - nesnellik, faillik - yapısalılık ayrımını ortadan kaldırmak için değil, yeniden düşünmek için önemli bir başlangıç olduğunu söyleyebiliriz. Bu yazı boyunca kurmaya çalıştığımız (feminist) birlikte oto-etnografi böyle bir kaygıyla şekillendi: Modern sosyal bilimin anaakım distopyası oldu-ğu söylenebilecek, oto-etnografiyle, etnografinin distopyası olduğunu düşündüğümüz özneyi kaybeden anlatı arasında duran, ne bizi bizatihi anlatan, ne bizden bağımsız kılınabilen bir anlatıyı arayarak ilerledik. Tabiri caizse, akademiye bakarken ve bakma biçimimizde, satır aralarında kişisel olmayan, tek başına olmayan, “ben”i öne çıkartmayan, aksine “ben”i ortak anlatıda kaybederken gündeliğin birlikte tecrübesine dayanan bir anlatıya işaret etmeye çalıştık. Öyleyse bu, ne salt benin ve iki kişiden oluşan biz halinin kendine özel anlatısı ne akademideki bizleri sorumsuz kılan bir yapı anlatısı. Esasen denemeye çıktığımız bir süreç anlatısı. Böylelikle de belirli bir(kaç) akademisyen olma halinin anlatısı.

Bir sonnot niyetiyle ve geçici olarak, tartışmaya açmak kaygısıyla, tam da sınırda durmakla oto-etnografinin ve tam da sınırlar-arasılıkla birlikte oto-etnografinin bu nedenle sadece metodolojik değil, meto-

dolojinin imlediği tüm eksenleriyle epistemik ve teorik müdahaleyi vaat ettiğini söylemekle noktalayalım.

KAYNAKÇA

- Arendt, H. (1997). Rahel Varnhagen: *The life of a Jewess*. Liliane Weissberg (Der.), Richard ve Clara Winston (Çev.). Baltimore ve Londra: The Johns Hopkins University Press.
- Arendt, H. (1995). *Men in Dark Times*. San Diego, New York, Londra: Harcourt Brace & Company.
- Behar, R. (1999). Ethnography: Cherishing our second-fiddle genre, *Journal of Contemporary Ethnography*, 28(5), 472-484.
- Behar R. (1996). *The vulnerable observer: Anthropology that breaks your heart*. Boston: Beacon Press.
- Benjamin, W. (2006). The storyteller. Michael W. Jennings ve Howard Eiland (Der.), *Walter Benjamin: Selected writings, Cilt 3, 1935-1938* içinde (s. 143-166). Edmund Jephcott (Çev.) Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1988). *Homo academicus*. Peter Collier (Çev.) Stanford, CA: Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1998). *On television*. Priscilla Parkhurst Ferguson (Çev.). New York: The New Press.
- Coşar, S. ve Ergül, H. (t.y.). Akademi ve neoliberal dönüşüm. Yayınlanmamış saha notları.
- Coşar, S. ve A. Özman. (2010). Neoliberalismus, nationalismus und Islam in der politischen mitte der Türkei nach 1980. E. Fuat Keyman ve Nurhan Yentürk (Der.), *Debatten zur globalisierten Türkei, wirtschaft, politik, gesellschaft* içinde (s. 23-54). Michael R. Hess (Çev.). Berlin: Dağyeli Verlag GmbH.
- Denzin, N. K. ve Y. S. Lincoln. (2005). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Der.), *The Sage handbook of qualitative research* içinde (s.1-33). Londra: Sage.
- Doucet, A. ve N. S. Mauthner (2012). Emotions in/and knowing. Dale Spencer, Kevin Walby, Alan Hunt (Der.), *Emotions matter: A relational approach to emotions* içinde (s. 161-175). Toronto: University of Toronto Press.
- Foley, D. E. (2002). Critical ethnography: The reflexive turn, *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 15(4), 469-490.
- Foster, E. (2014, Eylül-Ekim). Communicating beyond the discipli-ne: Autoethnography and the ‘N of 1’, *Communication Studies*, 65(4), 446-450.
- Geras, N. (2000). Minimum utopia: Ten theses, *Socialist Register*, 36, 41-52.
- Harding, S. (1987a). Introduction: Is there a feminist method? Harding (Der.), *Feminism and methodology* içinde (s. 1-14). Blooming-ton, Indiana: Indiana University Press.
- Harding, S. (1987b). Conclusion: epistemological questions. Harding (Der.), *Feminism and methodology* içinde (s. 181-190). Blooming-ton, Indiana: Indiana University Press.

- Hartstock, N. (1987). The feminist standpoint: Developing the ground for a specifically feminist historical materialism. Sandra Harding (Der.), *Feminism and methodology* içinde (s. 157-180). Blooming-ton, Indiana: Indiana University Press, 1987.
- Haug, F. (2000). On the necessity of conceiving the utopian in a feminist fashion, *Socialist Register*, 36, 53-66.
- Harvey, D. (2014). *Postmodernliğin durumu*. Sungur Savran (Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Hernández, Fernando, J. M. Sancho, A. Creus ve A. Montané. (2010). Becoming university scholars: Inside professional auto-ethnographies, *Journal of Research Practice*, 6(1). <http://jrp.icaap.org/index.php/jrp/article/view/204/188>
- Holt, N. L. (2003). Representation, legitimation, and autoethnography: An autoethnographic writing story, *International Journal of Qualitative Methods*, 2(1), 18-28.
- Levitas. R. (2013). *Utopia as method: The imaginary reconstitution of society*. New York: Palgrave Macmillan.
- Marcuse, H. (1968). Philosophy and critical theory. *Negations: Essays in critical theory* içinde (s. 99-118). Jeremy J. Shapiro (Çev.) Londra: MayFlyBooks.
- Mozhaeva T. ve S. Coşar. (2014). Constructing the past through present in news discourse: The case of Soma, *MomentDergi* 2(1), 57-86.
- Murphie, A. (2007). The fallen present: Time in the mix. R. Hassan ve R. E. Purser (Der.) *24/7: Time and Temporality in the Network Society* içinde (s. 122 – 140). California: Stanford University Press,
- Neile, C. Schnur R. Behar. (2009). Between textuality and orality: An interview with Ruth Behar, *Storytelling, Self, Society*, 5(3), 145-151.
- Pitkin, H. F. (1995). Conformism, housekeeping and the attack of the blob: The origins of Hannah Arendt's concept of the social. Bonnie Honig (Der.), *Feminist interpretations of Hannah Arendt* içinde (s. 51 – 81). Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Reed-Danahay, D. (1997). *Auto/ethnography: Rewriting the self and the social*. Oxford: Berg.
- Salmon, C. (2010). *Storytelling: Bewitching the modern mind*. New York ve Londra: Verso.
- Sargisson, L. (2009). The curious relationship between politics and utopia. Tom Moylan ve Raffaello Baccolini (Der.), *Utopia method vision: The use value of social dreaming* içinde (s. 25-46). Oxford, Bern: Peter Lang. 2. Baskı.
- Sennett, R. (2012). *Together: The rituals, pleasures and politics of cooperation*. New Haven ve Londra: Yale University Press.
- Sennett, R. (1976). *The fall of public man*. New York ve Londra: W. W. Norton & Company.
- Tedlock, B. (2005). Ethnography and ethnographic representation. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Der.), *Handbook of qualitative research* içinde (s. 467-481). Londra: Sage.
- Turner, G. (2016). *İngiliz kültürel çalışmaları*. B. Özçetin and D. Özçetin (Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Türkoğlu, N. (2009). Medya ve iletişim çalışmalarının içerisi-dışarı. D. Hattatoğlu ve G. Ertuğrul (Der.), *Methodos: Kuram ve yöntem kenarından* içinde (s. 281-296). İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Vatansever, A. ve M. Gezici Yalçın. (2015). *Ne ders olsa veririz*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Wall, S. (2008). Easier said than done: Writing an autoethnography, *International Journal of Qualitative Methods*, 7(1), 38-53.
- Wolf, D. (2009). Saha çalışmasında feminist ikilemler. D. Hattatoğlu ve G. Ertuğrul (Der.), *Methodos: Kuram ve yöntem kenarından* içinde (s. 372- 442). İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Yücel, H. A. (1978). *İyi vatandaş iyi insan*. Ankara: Saim Toraman Matbaası.
- Žižek, S. (2008). The violence of the liberal utopia, *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory*, 9(2), 9-25. DOI: 10.1080/1600910X.2008.9672962.e

Simten Coşar

Leyla Bektaş Ata

Feminist Asylum Editorial Collective

NOTES

¹ Bu makale ilk olarak *Doğu Batı* dergisinde yayınlanmıştır (Şubat, Mart Nisan 2017, 80, s. 73-94. Dergi yayın kuruluna yeniden yayınlamamızı destekledikleri için teşekkür ederiz. Yazının ilk taslağını okuyarak, eleştirileriyle katkı sunan ve yazının gerek ifadelendirme gerek içerik açısından zenginleşmesini sağlayan Gülden Özcan'a teşekkür ederiz. Yazıdaki tüm hatalar ve eksikler, bize aittir.

² Burada, hemen doğrudan faydayla değerlendirilen bilginin sorunsuz olduğunu ima etmiyoruz. Böyle bir bilme biçiminin halihazırda âna kilitli bilme biçimine zemin sağladığını düşünüyoruz. Halihazırda dolaşımda olan, Bourdieu'nun (1998) "hızlı düşünen" (*fast thinker*) olarak nitelediği bir akademisyen tiplmesiyle ve bu akademisyen tiplmesinde örnekleyebileceğimiz bilme biçim(ler)iyle ilişkilendirilebilir.

³ Bu yazıda, "collaborative auto-ethnography" yöntemini, belirli bir bilgi üretimi anlayışına işaret etmesi nedeniyle "birlikte oto-etnografi" olarak çevirmeyi tercih ediyoruz. Alternatif ifadeler olarak, "imece", "ortak", "ortaklaşmacı" terimlerine işaret ediyoruz. Dolayısıyla, birlikte oto-etnografi değiştirilmeye açık bir ifadelendirme. Tercihimizde, bu yöntemin Richard Sennett'in işaret ettiği, üretim süreçlerinde, üretimi yaratıcı ve kolektif bir olma biçimine evriltebilme potansiyeli taşıyan, birbirimizle ilişkilene biçimlerimize ve bu ilişkilenemenin üretimin doğrudan çıktısına yansıyan *birlikte* eyleme ihtimallerine işaret etme kaygımız belirleyici oldu. Diğer bir ifadeyle, neoliberal öznenin güvensiz sahipliğe ve rekabete kısıtlanan olma/bilme biçimleri yerine insanların birbirlerine dayanarak *yeni* şeyler ortaya çıkartabildikleri, işbirliği ve dayanışmayla işleyen olma/bilme süreçlerine işaret ediyoruz (Bkz. Sennett, 2012).

⁴ Burada sınırlılık nitelemesini iki anlamda kullanıyoruz. İlk olarak bununla, feminist metodolojik müdahalelerin modern bilme biçimlerinin sınırlarında, kıyılarındaki, köşelerinde durageldiğini bir kez daha vurguluyoruz. İkinci olarak, feminist müdahalenin oto-etnografi üzerinden kuruluşunun bilinebilecek olan, bilinmesi gereken ve bilinmeye değer konularla ilgili sınırları ve kısıtları taşıdığını teslim ediyoruz.

⁵ *Reflexivity* kavramı uzunca bir süredir Türkçe'ye düşünümSELLİK olarak çevriliyor olsa da söz konusu çevirinin anlam olarak kavramı tam olarak aktarmadığını düşünüyoruz. Bu nedenle, geçici olarak "refleksif bakış" ifadesini kullanıyoruz.

⁶ Bu ifadeyi Behar (1996, p. 13) ödünç alıyoruz.

⁷ Benzer bir deneme için bkz. Hernández, Sancho, Creus ve Montané, 2010.

⁸ Bu ifadeyi, Behar'ın "kırılgan gözlemci" (vulnerable observer) nitelemesinden borç alarak kullanıyoruz. Behar, oto-etnografik metinlerinde, araştırmacının araştırma konusu ve alanıyla bağlantısında kendini de analize dâhil etmesinin incinmenin yollarını açtığına dikkat çeker. Burada, incinebilirlik ve incinerek yazmak, çalışılana bakarken taşınan sorumlulukla ve bununla bağlantılı müdahil olmakla alâkalıdır. Araştırmacının sorumluluk etiğiyle bakışı, "... baştan sona bir otobiyografiyi gerek-tirmez. Fakat dünyaya ve özelde çalıştığımız konuya bakarken (kullandığımız) en önemli filtrelerin hangi parçalarını" a tekabül ettiklerini anlamamızı gerektirir (Behar, 1996, s.13).

⁹ "Orta yaş" sınıflandırması tarihsel olarak ve sosyo-politik dinamiklere göre değişkenlik arz etmesi itibarıyla, burada, Türkiye'nin son otuz yılı için 35-45'ten 40-55'e kadar uzanan yaş aralığı için kullanılmaktadır.

¹⁰ Richard Sennett, kendiyile rekabeti neoliberal öznellik halinin nafile tatmin arayışına bağlar. Buna göre, neoliberal zamanların öznesi, kendine dönük, bireydir: "Kurumsal düzeydeki yapıp etmeleriyle sahip olduğu yetenekler, karakterinin güçlü yanlarıyla ilgili kurumun değerlendirmeleri arasındaki ayrım ortadan kalkmıştır. ... Kişinin yapmış ya da yapmakta oldukları değil yapabilecekleri, 'vaat ettikleri' hesaba katılır." Diğer bir ifadeyle, neoliberal özne hiçbir zaman *kendisi*, özne olamaz (Bkz. Sennett, 1976, s. 327).

¹¹ Burada, Hannah Arendt'e referansla, özneliğin psikolojik terimler üzerinden okunmasının ve işletilmesinin mahremi kamusal dayatılmasındaki sembolik önemine değinerek devam ediyoruz (Arendt, 1997, s. 83; ayrıca bkz. Pitkin, 1995, s.65).